

Kommunens sommarjobb en nitlott för ungdomarna

Dagens Nyheter den 5 mars 2024

Nu släpper vi en rapport som utvärderar ett stort ungdomsarbetsmarknadsprojekt: Stockholms stads program där ungdomar mellan 16 och 19 år erbjuds att arbeta inom stadens olika verksamheter på sommaren. Feriejobbprogram är också vanliga i andra kommuner och 2021 erbjöds över 70 000 ungdomar arbete i Sverige till en lönekostnad av närmare 600 miljoner kronor. Till det kommer administrationskostnader.

Liknande verksamheter i USA har ofta visat sig ge positiva effekter, framför allt genom minskad kriminalitet. Deltagarna i de amerikanska programmen är ofta från väldigt socioekonomiskt svaga grupper. Vår utvärdering av sommarjobbprogrammet i Stockholm, där många deltagare i stället kommer från relativt socio-ekonomiskt starka grupper, kommer dock till motsatt resultat.

Förutom under det år sommarjobbet pågår, så verkar deltagande skadligt. De ungdomar som varit med får lägre inkomst efter gymnasiet och får oftare deltidsjobb som är lägre kvalificerade. I synnerhet drabbas män som går en yrkesförberedande utbildning och som redan innan faktiskt hade en anknytning till arbetsmarknaden.

Ungdomsarbetslöshet är en utmaning som berör många länder och får långsiktiga konsekvenser. Skillnaderna i ungdomsarbetslöshet mellan länder är påtagliga, där USA historiskt haft lägre arbetslöshet bland ungdomar jämfört med många EU-länder. Arbetslösa ungdomar i USA kommer oftare från socioekonomiskt svaga grupper, medan bredare grupper drabbas i EU. Därför är det inte förvånande att de grupper som deltar i ungdomsarbetsmarknadsprogram också generellt skiljer sig åt mellan USA och Europa.

Forskningen visar också att det finns betydande skillnader i effekterna av arbetsmarknadsinsatser beroende på bakgrund. Utvärderingar av amerikanska ungdomsarbetsmarknadsprogram har därför tveksamt värde i den svenska kontexten, vilket bekräftas av vår utvärdering.

Stockholms stads feriejobb syftar till att ge erfarenhet, stärka deltagarnas ställning på arbetsmarknaden och öka intresset för kommunens arbete. År 2018 anslogs cirka 100 miljoner kronor till programmet, vilket räckte till drygt 7 000 sommarjobb.

Programmet erbjuder i huvudsak "kvalitetshöjande" tjänster inom områden som barnomsorg, underhåll och rengöring etcetera. Dessa uppgifter verkar kräva mindre ansträngning än vanliga sommarjobb i den privata sektorn och erbjuder en något högre timlön än de lägsta lönerna inom restaurang.

Ansökningsprocessen har gjorts enkel och webbaserad utan intervjuer, vilket betyder få sociala och tids-mässiga kostnader för att söka. Detta har skapat ett stort söktryck, med fler ansökningar än

tillgängliga jobb, vilket har gjort att en stor del av platserna tilldelas ungdomar från en relativt stark socioekonomisk bakgrund.

Vi utvärderar programmet mellan 2012 och 2018. Totalt rör det sig om närmare 100 000 ansökningar, av nästan 50 000 ungdomar. I programmet är erbjudandet av ett jobb delvis slumpmässigt. Slumpmässigheten uppstår då det finns flera sökande per plats. Vi kan inte uttala oss om den del av verksamheten där jobb erbjuds med förtur, så kallade prioriterade ungdomar (cirka 7 procent av de sökande) eller i stads-delar där det inte råder brist på jobb, då ingen slumpmässighet finns i tilldelningen.

Genom att utnyttja slumpmässigheten i tilldelningen av jobb för ungdomar med relativt stark socioekonomisk bakgrund kan vi dra slutsatser om effekterna av att bli erbjuden ett sommarjobb i programmet. Deltagarna ökade sin årsinkomst med 4 000 till 8 000 kronor under programåret, beroende på ålder vid an-sökan. Detta motsvarar 25–50 procent av den genomsnittliga inkomsten under ansökningsåret. Att effekten är positiv under programåret är förväntat, då de som fått jobb i programmet med säkerhet har ett jobb.

När vi sedan studerar åldersgruppen 20–23 år, alltså efter gymnasiet, finner vi tydliga negativa effekter. Efter gymnasiet minskar de årliga inkomsterna med cirka 10 000 kronor eller 8,5 procent jämfört med medelinkomsten. Effekterna avtar gradvis efter 23 års ålder, vilket tyder på att de som erbjudits ett programjobb till slut kommer i kapp lönemässigt.

Vi tolkar den negativa effekten som att ungdomar som inte erbjuds ett programjobb mer sannolikt får erfarenhet från den privata sektorn, vilket påverkar sannolikheten att få ett mer kvalificerat jobb och ett heltidsjobb direkt efter gymnasiet. Ett program-jobberbjudande ökar också chansen att personen deltar igen, men att utsikterna till anställning utanför programmet då minskar.

Erfarenhet från det privata näringslivet är troligen viktigast för elever på yrkesinriktade gymnasieprogram och andra unga med låg sannolikhet att fortsätta med universitetsstudier omedelbart efter gymnasiet. De negativa effekterna är starkast för män, de som går yrkesutbildningar och de som före programmet redan hade ett extrajobb och därmed kontakter på arbetsmarknaden.

Deltagande i programmet verkar därför vara en dålig signal till arbets-givare och ett kommunalt sommarjobb riskerar att "störa" pågående och tidigare arbetsmarknadsnätverk av betydelse för att få ett ordinarie jobb efter gymnasiet. Att erbjuda jobb till ungdomar som står relativt nära arbetsmarknaden verkar vara både kostsamt och skadligt. Vår slutsats är att det finns goda skäl att reformera Stockholms stads och andra kommuners sommarjobbprogram.

Daniel Knutsson

Björn Tyrefors